

Κριτικά σημειώματα

Εμμανουήλ Β. ΜΑΡΜΑΡΑ: Σχεδιασμός και οικιστικός χώρος, θεωρητικές προσεγγίσεις και όψεις της ελληνικής αστικής γεωγραφίας. Ελληνικά Γράμματα, σειρά «Κριτική Γεωγραφική Σκέψη», Αθήνα 2002, σελ. 392.

Υπό του Καθηγητού Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Το υπό τον ως άνω τίτλο βιβλίο του κ. Εμμανουήλ Β. ΜΑΡΜΑΡΑ μελετά την αλληλεπίδραση της αστικής γεωγραφίας και του πολεοδομικού σχεδιασμού και είναι ενταγμένο στη σειρά «Κριτική Γεωγραφική Σκέψη» των εκδόσεων «Ελληνικά Γράμματα». Πρόκειται για μία προσέγγιση, που συμβάλλει στην κατανόηση των χωρικών φαινομένων, η οποία συνιστά προϋπόθεση για την ρύθμισή τους. Η παράλληλη αυτή διερεύνηση χωλαίνει στη χώρα μας και είναι δυνατόν να λεχθεί, ότι το εμπειριστατωμένο αυτό βιβλίο έρχεται να μειώσει σε σημαντικό βαθμό το υπάρχον κενό. Ο Συγγραφέας, Πρόεδρος σήμερα του πρώτου ελληνικού Τμήματος Γεωγραφίας, που ιδρύθηκε στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου το 1994, μετά από μία μακρόχρονη ερευνητική και επαγγελματική ενασχόληση σε ζητήματα παραγωγής του δομημένου χώρου και πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ελλάδα, επιχειρεί να προσεγγίσει το αστικό φαινόμενο ως ένα ουσιώδες στοιχείο του γεωγραφικού χώρου.

Το βιβλίο αποτελείται από 392 σελίδες, που διαρθρώνονται σε: Πρόλογο, Εισαγωγή, Μέρος I, Μέρος II, Μέρος III, Επίλογο, Βιβλιογραφία, Παράρτημα Σχεδίων, Παράρτημα Πινάκων και Ευρετήριο. Το Μέρος I ονομάζεται: «Η διαδικασία του σχεδιασμού» και αποτελείται από 3 Κεφάλαια (1ο-3ο Κεφάλαια), το Μέρος II αποκαλείται: «Η διαδικασία της ανάπτυξης του αστικού χώρου» και συνίσταται από 5 Κεφάλαια (4ο-8ο Κεφάλαια) και το Μέρος III επιγράφεται: «Η οικιστική ανάπτυξη στην Ελλάδα και η ακολουθούμενη πρακτική σχεδιασμού» και περιλαμβάνει 3 Κεφάλαια (9ο-11ο Κεφάλαια).

Στα πρώτα Κεφάλαια του βιβλίου (Μέρος I και II) αναλύεται διεξοδικά η έννοια του σχεδιασμού στην διαχρονική της εξέλιξη, και δίνεται το στίγμα της στενής συνάφειας και αλληλεπίδρασης της γεωγραφίας με τον σχεδιασμό. Μία διαδικασία, που συμβάλλει σημαντικά στην καλύτερη συνεργασία των επιστημόνων, που ασχολούνται με την ανάλυση των προβλημάτων του χώρου και όσων λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με την ρύθμισή του. Συστατικό στοιχείο του βιβλίου αποτελεί η κριτική ανάλυση των βασικών εννοιών και θεωριών, που έχουν διατυπωθεί αναφορικά με την πολεοδομία, την σχεδιαστική διαδικασία, την οικιστική ανάπτυξη και τα χαρακτηριστικά του αστικού χώρου. Με αυτήν

την έννοια το τμήμα αυτό του βιβλίου, εκτός της αναμφισβήτητης επιστημονικής του επάρκειας, παρουσιάζει σημαντικό διδακτικό ενδιαφέρον.

Στα τρία τελευταία Κεφάλαια του Μέρους ΙΙΙ ο Συγγραφέας προχωρεί σε κριτική προσέγγιση της ελληνικής αστικής ανάπτυξης και σχεδιασμού, επιμένοντας στην κατανόηση της απουσίας ουσιαστικής προγραμματισμένης διαδικασίας ανάπτυξης του δομημένου χώρου, ειδικότερα των περιοχών, που προορίζονται για κατοικία, για μεγάλο τμήμα της μεταπολεμικής περιόδου. Κατά τον Συγγραφέα, την μεταπολιτευτική κυρίως περίοδο το σκηνικό άρχισε να μεταβάλλεται σε θεσμικό επίπεδο προς το καλύτερο, με τις ενέργειες, που καταβλήθηκαν για τον εκσυγχρονισμό της πολεοδομικής και χωροταξικής νομοθεσίας. Στην προσπάθειά του αυτή ο Συγγραφέας χρησιμοποιεί πρωτότυπο ερευνητικό υλικό, με αποτέλεσμα οι επισημάνσεις και τα συμπεράσματά του να αποκαλύπτουν σημαντικές όψεις της παθογένειας του αστικού χώρου στην Ελλάδα και των συνακόλουθων πολεοδομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων, που εμφανίζει στις ημέρες μας. Συγκεκριμένα, βασίζεται στα πορίσματα έρυνας, που είχε εκπονήσει στη ΔΕΠΟΣ (Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομίας και Στέγασης) για τις μορφές οικιστικής οργάνωσης στις προαστιακές περιοχές του αθηναϊκού λεκανοπεδίου και τα ισχύοντα σταθερότυπα στον τομέα «αυτοστέγασης με μικροοικοδόμηση», όπως τον ονομάζει αποκαλώντας έτσι εκείνες τις προαστιακές περιοχές, που έχουν μικρή οικοπεδική κατάτμηση και στις οποίες έχει καθορισθεί από την πολιτεία μικρός σχετικά συντελεστής δόμησης (Κεφάλαιο 10: «Μορφές οικιστικής οργάνωσης»).

Στο τέλος του βιβλίου ο Συγγραφέας εμβαθύνει ιδιαίτερα στον θεσμό της οργανωμένης δόμησης και στην συμβολή της ΔΕΠΟΣ στην προώθησή του, με βάση τόσο την υφιστάμενη βιβλιογραφία, όσο και την εμπειρία του από τη θητεία του στη ΔΕΠΟΣ. Έτσι, ο αναγνώστης βρίσκει συγκεντρωμένη μία ιστορική αναδρομή του θεσμού της οργανωμένης δόμησης στην Ελλάδα, των διαδικασιών, που κατέληξαν στην ίδρυση της ΔΕΠΟΣ και του νομοθετικού πλαισίου και της εξέλιξης του χαρακτήρα της τελευταίας, των προγραμμάτων οργανωμένης παρέμβασης και των υπολοίπων δραστηριοτήτων της στον οικιστικό και πολεοδομικό τομέα. Συνοδευτικά, παρατίθενται σε Παραρτήματα αξιολογικά πρωτογενές υλικό, πολύτιμο στοιχείο για ερευνητές και, κατά πάσα πιθανότητα, σημαντικό σημείο βιβλιογραφικής αναφοράς στο μέλλον.

Συνοψίζοντας την παρουσίαση του βιβλίου του κ. Εμμανουήλ Β. ΜΑΡΜΑΡΑ, καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι πρόκειται για μία εργασία, που συνδυάζει τον χαρακτήρα ενός συστηματικού πανεπιστημιακού συγγράμματος και ενός πρωτότυπου ερευνητικού έργου, πολύτιμο εφόδιο για όσους μελετούν ζητήματα του χώρου σε σπουδαστικό και ερευνητικό επίπεδο. Το πρωτότυπο αυτό έργο αναδεικνύει την σημασία της αλληλεπίδρασης της γεωγραφίας, και ειδικότερα του αστικού φαινομένου, τόσο με την αξιολόγηση της ελεγχόμενης κρατικής παρέμβασης, όσο και με την αποτίμηση της σημασίας της αυθόρμητης οικιστικής διεργασίας στην Ελλάδα.